

БЕЛЕШКЕ.

ПРЕДЛОГ ЗА ПРОУЧАВАЊЕ НАРОДА У ЈУЖНОЈ СРБИЈИ.

Као што се зна, до сад је врло мало урађено на проучавању нашег народа у Јужној Србији. Особито је мало таквих проматрања и такве грађе, која би се могла сматрати за поуздану и употребити за научне студије. И оно што је од вредности, није прикупљано систематски и не представља ни у ком погледу целину. Још смо понајбоље обавештени о антропогеографским приликама на основи радова Јована Цвијића и његових сарадника, док за народни живот и обичаје и за особине народне имамо само мали број сразмерно добрих саопштења од српских и бугарских писаца.

Међутим је несумњиво, и о томе дају многобројне доказе и новија испитивања, да би систематско проучавање нашег и са њим измешаних туђих народа у Јужној Србији имало *особити научни интерес и значај*. Оно би не само дало изванредно богат материјал за познавање тамошњег становништва — његових телесних и душевних особина, његова живота и обичаја — него и за научне студије о постанку многих специјалних етничких особина код нашег народа Јужне Србије, а уз то би се изнела грађа и резултати, који би у многим погледу били и од опште научне вредности. Осим тога би се овим испитивањима још веома помогло и решењу веома тешког, а међутим једног од најзнатнијих научних проблема код Јужних Словена и код њихових балканских суседа, наиме *проблема о постанку језичних особина несловенскога карактера* код тога дела нашег народа. — У томе погледу би од великог значаја биле нарочито три стране овога проучавања код нашег народа у Јужној Србији: а) темељно упознавање његових расних особина и њихово упоређење са расним особинама старог балканског становништва (Арбанаса, Цинцара, Румуна и Грка); б) слична истраживања о народним обичајима и о многим странама материјалне културе; в) трагање за свима успоменама о ранијем становништву на земљишту нашег народа и о свима односима и додирима нашег народа са балканским староседеоцима (ту на прво место долазе топографски називи, па историски подаци и разна предања и друге сличне успомене).

Али је проучавање нашег народа у Јужној Србији исто тако и *од великог националног значаја: треба једном за увек и што пре пред целим научним светом показати прави етнички карактер нашег народа у Јужној Србији*. Наравно наши ће национални противници одмах помислити да ми ту имамо на уму какву скривену шовинистичку намеру. Међутим ми смо далеко од тога. На првом месту зато, што је нама идеал само чиста и права наука без икаквих обзира на то, какве ће резултате дати, а на другом месту, што је већ свакоме непристрасноме научнику потпуно јасно, да се с наше стране за такве скривене намере нема ни најмање потребе. Уз то, што је најглавније у целој ствари: ми замишљамо цео овај испитивачки рад на строго научној основи. Наиме: сваки, и најмањи податак, који буде саопштен, имао би носити сва потребна обавештења, која потпуно омогућавају његово проверавање: прво, место из кога је податак, друго, лице од кога је забележен, и треће, лице које је по-

датак забележило. Уз то би и дирекција целог овог испитивачког рада, примајући на себе сву одговорност за научну исправност објављених података, морала водити најозбиљнијег рачуна о поузданости својих испитивача и њихове грађе.

Поред тога што би ова испитивања имала на првом месту обухватити наш, српски, народ јужних крајева, њихов би задатак био, да се што је могућно више упознају и остали народи, који живе у Јужној Србији, особито они који су тамо од старине. Разлози су за то: на првом месту давнашњи додири и шта више делимично мешање неких од тих народа (особито Цинцара и Арбанаса) са нашим народом, услед чега ће њихово добро познавање у много прилика бити од особите помоћи за разумевање неких појава и особина код нашег тамошњег народа; друго, уопште велики значај њихова утицаја на културу и на етничке особине и прилике код нашег народа (значај Цинцара, а на југу врло много и Грка и Арбанаса, у последњим вековима и Турака); треће, међу Арбанасима, а у неколико и међу Турцима, има врло много елемената, који су пореклом од нашег народа а примили су мухамеданску односно понегде католичку веру и затим и језик тих народа, али су очували у неким насељима и крајевима још врло много од свога старог етничког карактера. Тај удео нашег народа у стварању новијих арбанашких — а по варошима и варошицама делимично и турских — група међу некад чистим нашим народом од особитог је и етничког и уопште научног значаја.

*

Да ли смо ми у стању, да у ишћо краћем времену изведемо овај задатак?

Моје је мишљење, да смо ми већ сада у стању, да га изведемо како с погледом на снаге које имамо тако и с обзиром на средства, којима располажемо, односно којима бисмо могли располагати.

Што се тиче снага, ми са њима стојимо овако. У Београду имамо на универзитету Етнолошки Семинар са професорима етнологије и око њих неколико младих а ваљаних сарадника на испитивачком послу у народу; затим Етнографски Музеј такође са више вредних радника на овим испитивањима; а у Академији Наука Етнографски Одбор, од чијих би се чланова неки такође радо посветили истоме задатку. Од ових лица на нашим највишим установама, које све имају за свој главни задатак испитивачки рад у нашем народу, могао би се *при нашој Академији Наука саставити нарочити одбор за проучавање нашег и ошћалих народа у Јужној Србији.*

Тај би одбор задобио велики број сарадника међу већ многобројном нашом интелигенцијом, која живи у самом народу Јужне Србије а која је из тога народа и родом. А наравно да би се придобили и образовани људи, који евентуално не живе сад у средини тога народа, али су из њега поникли и имају сродства и веза у своје родноме крају. Тај кадар сарадника, који су рођени у самом тамошњем народу, био би од неоцењене користи за успех овога великог научног задатка.

Новчана средства, која су потребна за извршење овога испитивачког посла једним делом већ постоје: и Академија Наука и Етнографски Музеј располажу у својим буџетским партијама које су одређене на проучавање нашег народа сумама, које би се знатним делом могле ставити на расположење поменутом одбору при Академији Наука специјално на извођење овог за сада најпречег задатка. А с обзиром на велики значај ових проучавања имала би и држава жртвовати још неку суму, која би се нашла потребном за успешан рад и за његово што скорије довршење.

Грађа би се имала прикупљати *по нарочитим ишћамјаним уиусћивима*, која би се раздала сарадницима. И за та упуства није потребан никакав нарочити нов посао нити икакви материјални издаци. Она већ постоје готова при нашој Академији Наука: упуства за проучавање насеља, порекла становништва и психичких особина од Јована Цвијића и више упустава за испитивање народног живота, обичаја и народних особина од професора етнологије на нашем

университету. Разуме се, да би се поред тога испитивачи у случајевима потребе од стране поменутог одбора усмено и писмено још боље обавештавали и упућивали у свој посао.

Прикупљање грађе би требало наравно вршити на првом месту систематски: сваки испитивач требало би да има одређени задатак т. ј. место или предео, у коме ће извршити свој испитивачки посао у оном обиму и смислу, како се буде споразумео с Академијиним одбором. Али би поред тога било од особите користи, да се примају од понеких сарадника и поједини мањи, али карактеристични прилози. Разуме се, да би се имала особито потпомагати и израда појединих монографија и целих студија.

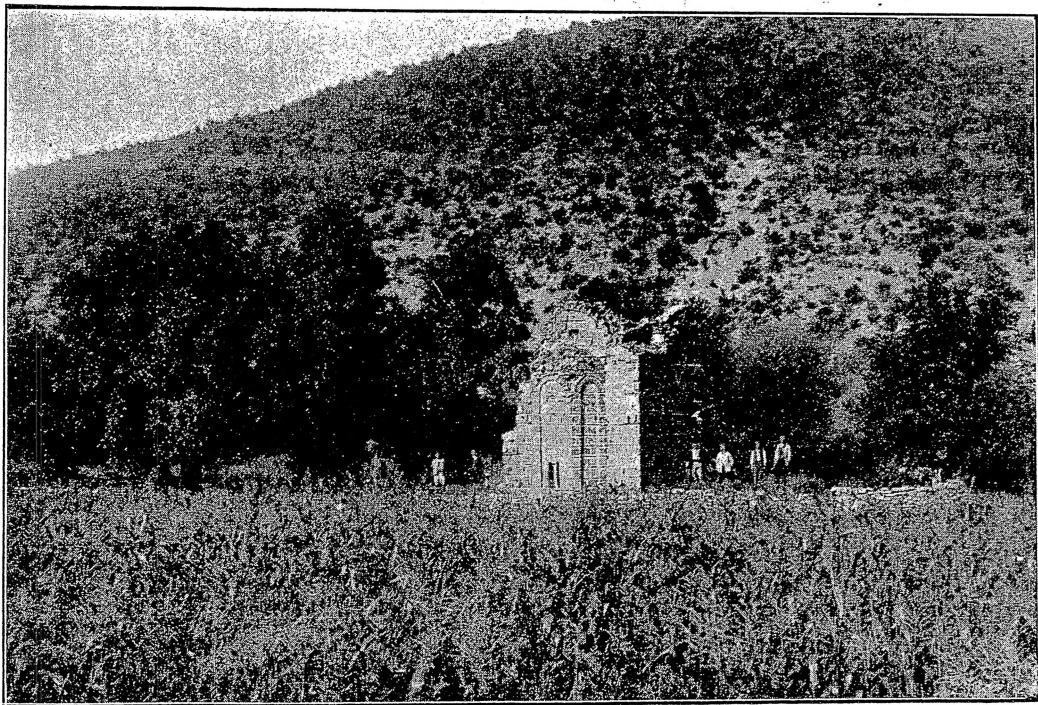
И обављивање грађе требало би да иде сличним начином: поједине свеске зборника, у којима би се саопштавала грађа и студије о народу Јужне Србије, доносиле би и целе велике радове и мање прилоге.

Напореда са објављивањем те грађе на нашем језику имало би ићи и њено објављивање на француском језику: делом у целини делом у већини или и у мањим изводима. Од каквог би неизмерног значаја било упознавање страног научног света са резултатима ових наших испитивања, то зацело не треба доказивати, јер о томе дају небројених доказа и прошлост и садашњост.

Јован Ђердељановић.

МОДРИЧКИ МАНАСТИР.

У старим српским писаним споменицима помиње се на неколико места Модрички Манастир. Те податке о њему купио је *Василије Марковић* и са-

Сл. 1. — Манастир у селу Модришту (Порече). Снимак са североистока. — Фот. П. С. Јовановић.

општио у својој студији: *Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији*, Сремски Карловци, 1920. год. с. 96. Ту он о њему каже: „За Милутиново време јавља се још неколико манастира, који су вероватно из византијског времена. На српском сабору, држаном око 1315. год., а на деве-